

ПРАДМОВА

Перад вамі, шаноўныя чытачы, матэрыялы навукова-практычнага семінара «В. П. Рагойша – педагог, вучоны, пісьменнік», які адбыўся на філалагічным факультэце БДУ 10 чэрвеня 2022 года і быў прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння і 55-годдзю навукова-педагагічнай дзейнасці выдатнага беларускага вучонага, педагога, грамадскага дзеяча, пісьменніка Вячаслава Пятровіча Рагойшы. Асоба Вячаслава Пятровіча і яго шматгранная дзейнасць на ніве беларускага пісьменства натхнілі навукова-педагагічную грамадскасць да ўдзелу ў працы семінара. І гэта заканамерна. В. Рагойша – аўтар звыш 1000 навуковых публікацый. Кола яго навуковых і пісьменніцкіх інтарэсаў надзвычай шырокае: ад гісторыі беларускай літаратуры, разнастайных аспектаў беларуска-славянскіх (найперш беларуска-ўкраінскіх) літаратурных узаемаасувязей да паэтыкі літаратурнага твора, вершазнаўства, тэорыі і практыкі мастацкага перакладу. В. Рагойша – прызнаны майстар мастацкага перакладу. У прыватнасці, у яго ўзнаўленнях на беларускай мове выдадзены аповесць М. Кацюбінскага «Цені забытых продкаў» (1980), раманы А. Ганчара «Твая зара» (1985), У. Яварыўскага «Марыя з палыном у канцы стагоддзя» (1990), рознажанравая кніга (тут паэзія, проза, драматургія) І. Франко «Народзе мой...» (2006), зборнік вершаваных твораў украінскіх, паўднёваславянскіх, літоўскіх, грузінскіх і казахскіх паэтаў «Вочы ў вочы, мыслі ў мыслі» (2013), драма-феерыя Лесі Українкі «Лясная песня» (2021) і інш.

Высокі міжнародны аўтарытэт В. Рагойшы засведчаны яго ўдзелам у шэрагу рэспубліканскіх і міжнародных навуковых арганізацый. Так, ён з'яўляецца акадэмікам Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, ганаровым старшынёй Міжнароднага фонду Янкі Купалы, старшынёй секцыі беларускай мовы і літаратуры Рэспубліканскага навукова-метадычнага савета сродкаў навучання і Навукова-метадычнага савета па вышэйшай гуманітарнай адукацыі Рэспублікі Беларусь, старшынёй савета па абароне дысертацый па літаратуразнаўстве пры БДУ і інш. В. Рагойша – лаўрэат Міжнароднай літаратурнай прэміі імя Івана Франко, за плённую навуковую і грамадскую дзейнасць узнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны.

Многія з названых аспектаў дзейнасці В. Рагойшы сталі асновай навуковых артыкулаў аўтараў матэрыялаў семінара. Сярод іх – настаўнікі і дырэктары школ, выкладчыкі і студэнты Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны, Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка, Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Т. Шаўчэнкі, Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя І. Джавахішвілі, супрацоўнікі Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, навуковыя супрацоўнікі і маладыя даследчыкі з Інстытута літаратуразнаўства імя Я. Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

На пачатку зборніка змешчаны вітальныя словы калег і сяброў юбіляра, якія былі агучаны на ўрачыстым адкрыцці семінара: дэкана філалагічнага факультэта БДУ, кандыдата філалагічных навук, дацэнта С. А. Важніка; дырэктара Інстытута літаратуразнаўства імя Я. Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, доктара філалагічных навук, прафесара І. В. Саверчанкі; дэкана філалагічнага факультэта БДПУ імя М. Танка, доктара філалагічных навук, прафесара В. Д. Старычонка; аднакурсніцы юбіляра, настаўніцы вышэйшай катэгорыі Т. Ф. Сакаловай; загадчыка кафедры тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства філалагічнага факультэта БДУ, кандыдата філалагічных навук, дацэнта Т. А. Марозавай.

Своеасаблівым пралогам да трох раздзелаў зборніка з'яўляецца публікацыя «Дзесяць цікавостак Вячаслава Рагойшы (з біяграфіі)», у аснове якой – дзесяць найбольш запамінальных выпадкаў з жыцця юбіляра.

Раздзел I «Вячаслаў Пятровіч Рагойша як творчая асоба, грамадскі і культурны дзеяч» прысвечаны разгляду такіх актуальных момантаў дзейнасці В. Рагойшы, як інстытуалізацыя ім навуковай школы тэорыі літаратуры ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, праца арганізаванай і ўзначаленай ім спецыялізаванай кафедры тэорыі літаратуры ў сценах філалагічнага факультэта БДУ (1994–2016), украіназнаўчы вектар шырокага поля яго навукова-творчых зацікаўленняў, яго ўнёсак у развіццё беларускага вершазнаўства. Тут прадстаўлены творчы партрэт В. Рагойшы як перакладчыка, выяўлены асаблівасці яго мастацкага мыслення і творчага почырку; вядзецца гаворка пра

яго культурна-асветніцкія праекты, прысвечаныя даследаванню і папулярызацыі гісторыі і культурнага жыцця «малой Радзімы» – мястэчка Ракаў Валожынскага раёна Мінскай вобласці. Падрабязна расказваецца пра ўзаемаадносіны Вячаслава Рагойшы і Уладзіміра Караткевіча, прыводзіцца агляд літаратурнай і літаратуразнаўчай дзейнасці В. Рагойшы.

Асобае месца ў раздзеле займае артыкул Таццяны Вячаславаўны Кабржыцкай, жонкі В. Рагойшы, якая з вялікай любоўю распавядае пра асаблівасці сямейнай эмпатыі, прадвызначанай псіхалогіяй міжнацыянальнага – беларуска-ўкраінскага – шлюбу, што адбыўся ў Ракаве 55 год таму назад. Асноўная ўвага ёю звернута на яскравыя моманты жыцця сям’і Рагойшаў-Кабржыцкіх на лецішчы ў Моньках (каля Ракава; 1980–1985), узаемаадносінах паміж родзічамі, сябрамі, прынцыпах выхавання дзяцей, праблемах экалогіі і інш.

Раздзел 2 «Роля прафесара В. П. Рагойшы ў развіцці вышэйшай і сярэдняй адукацыі» змяшчае артыкулы, у якіх аналізуецца ўнёсак прафесара В. П. Рагойшы ў атэстацыю вышэйшых філалагічных кадраў: яго дзейнасць ў якасці старшыні Экспертнага савета ВАК, старшыні Вучонага Савета па абароне доктарскіх і кандыдацкіх дысертацый па беларускай, рускай і замежнай літаратуры на філалагічным факультэце БДУ. Паказана роля В. Рагойшы ў фарміраванні і выхаванні маладога філалагічнага пакалення, у тым ліку праз раскрыццё канцэптуальных палажэнняў школьнага падручніка па беларускай літаратуры для IX класа пад яго навуковай рэдакцыяй. Вызначаецца ўнёсак прафесара В. Рагойшы як педагога вышэйшай школы ў падрыхтоўку спецыялістаў-філолагаў для сярэдняй школы рэспублікі. Разглядаецца перакладчыцкая канцэпцыя В. Рагойшы ў дачыненні да практыкі школьнага навучання, уплыў яго прац на вучэбныя дапаможнікі новага пакалення па беларускай літаратуры для 10–11 класаў, а таксама актуальныя аспекты стратэгіі мастацкага перакладу, увасоблення ў даследчыцкім ракурсе В. Рагойшы. Асобная ўвага скіравана на настаўнікаў і калег прафесара В. Рагойшы часу яго навучання на філфаку і ў аспірантуры БДУ.

У полі зроку аўтараў Раздзела 3 «Актуальныя праблемы літаратуразнаўства ў кантэксце навуковых даследаванняў В. П. Рагойшы» – месца і роля прац юбіляра ў мацаванні беларуска-грузінскіх (разважанні прафесара Н. Гапрындашвілі) і ўкраінска-беларускіх (артыкул прафесара М. Наенкі) літаратурных узаемасувязей. Вызначаюцца навукова-творчыя дасягненні В. Рагойшы як даследчыка і папулярызатара спадчыны братоў Мар’яна і Казіміра Здзяхоўскіх; актуалізуюцца дэфініцыі асобных літаратуразнаўчых паняццяў, увасобленых у даведачных і вучэбных выданнях прафесара В. Рагойшы; паказваецца шырокі спектр навуковых інтарэсаў вучонага як стваральніка культурна-асветнага выдання «Ракаўскі шлях» і арганізатара міжнародных краязнаўчых «Ракаўскіх чытанняў», грамадзянскае гучанне прац пісьменніка і даследчыка. У святле навуковых распрацовак В. Рагойшы аналізуюцца асобныя філалагічныя пытанні: праявы ўкраінскага лексічнага ўплыву на беларускую мову; жанр літаратурных разваг; разглядаецца аповесць чэшскага пісьменніка Багуміла Грабала «Цягнікі спецыяльнага прызначэння»; на прыкладзе мастацкіх твораў беларускіх пісьменнікаў паказваюцца формы рэпрэзентацыі антрапамарфізму як асновы вобразнасці; робіцца спроба эматыўнага аналізу беларускамоўнай паэмы «Мачыха» Адэлі з Устроіні... Аповед-успамін студэнткі Юліі прысвечаны таму, як яна калісьці сустрэлася з «Паэтычным слоўнікам» В. Рагойшы і як гэта выданне дапамагло ёй перамагчы ў конкурсе навуковых работ, вызначыла далейшы жыццёвы шлях.

Застаецца дадаць, што над падрыхтоўкай зборніка да друку працавалі, апрача аўтара гэтых радкоў і юбіляра, у гонар якога быў праведзены навукова-практычны семінар, навуковы рэдактар выдання, прафесар кафедры тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства, д.ф.н., прафесар Т. І. Шамякіна, спецыяліст кафедры Кацярына Батура і загадчык вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага фальклору В. С. Дзенісенка.

Т. А. Марозава,
загадчык кафедры тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства БДУ,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт